

Det följande föredraget låg bland AJH:s efterlämnade papper, instoppat i ett begagnat kuvert som var adresserat till Fattigvårdsstyrelsens ordförande i Kyrkås (vilket han var), poststämplat från Lit i juli 1914 . Jag har gjort lite research som kan vara bakgrund till hans framställning.

Jag har sett någonstans att han var ordförande i länets moderata partigrupp någon period. Tre ganska jämnstora partier i den s k Försvarsriksdagen från 1914 var Högern, som också kallade sig moderater; de frisinnade eller Liberala partiet och det tredje som kallade sig Socialdemokrater. Liberaler och Socialdemokrater räknades tillsammans som vänstern. Under några år före 1917 års val uppstod två nya bondepartier, Bondeförbundet och Jordbrukarnes fria grupp, vilka fick in nio resp. fem mandat vid 1917 års riksdagsval. AJH stödjer det hittillsvarande styrelseskicket enligt 1809 års grundlagar, där kungen beslutar efter att ha inhämtat handläggning och råd från regeringen, som också måste godkänna kungens beslut innan det går i verkställighet.

Vid bondetåget i februari 1914 till Stockholm uppvaktades kungen av ett stort antal försvarsvänliga bönder - bland dem jämtar med AJH i spetsen - som krävde att den infekterade försvarsfrågan omgående skulle avgöras i sin helhet enligt försvars utredningens förslag.

Kungen instämde utan att först ha inhämtat den liberala Karl Staaf-regeringens åsikt. Vänstern var mestadels kritisk till större försvarssatsningar och Staafs regering avgick nu i protest mot den självsvåldige kung Gustav V.

Ett halvår senare utbröt första världskriget med ett ganska dåligt förberett svenskt försvar. Frågan om det numera helt dominerande parlamentariska styrelseskicket drevs då av vänstern.

Den omtalade rösträttsreformen, som då innebar en man-en röst utan förmögenhetskrav hade skett några riksdagsperioder tidigare och tydligen orsakat splittring inom partigrupperna med många avhopp till s k politiska vildar och senare partibyten bland ledamöterna. Kvinnlig rösträtt kom först 1921. /Jan N

Odaterat manus till föredrag som AJ Hansson troligen hållit inför riksdagsvalet 1917.

Det syns för närvarande mycket sannolikt att försvarsfrågan vid den nu församlade riksdagen kommer att lösas i hufvudsklig öfverensstämmelse med regeringens förslag, men då det fortfarande gäller att säkerställa dessa af riksdagen fattade beslut, så att de verkligen blifva genomförda, kommer försvarsfrågan äfven vid det nu förestående riksdagsmannavalet att blifva den viktigaste programpunkten för valet, och vill jag därför i första hand tala något till eder i denna fråga.

För öfrigt är det icke som partiman eller politisk agitator jag nu vill tala till eder och mina ord blifva icke högermannens eller venstermannens, utan jag talar som medlem af eder egen klass, som fosterlandsvän och som svensk man till en församling af svenska män och kvinnor.

För att kunna få ett riktigt begrepp om försvarsfrågans innebörd böra vi försöka göra klart för oss huru ytterst viktigt det är i afseende på vårt lands sjelfständighet att hafva ett välordnadt förvarsväsen.

Wi få ej tro på den eller den fredsapostelns försäkringar att ingen fara är å färde om vi

blott förklara oss neutrala i händelse af krig emellan Europas stormakter.

Det nu pågående kriget emellan Tyskland och Frankrike mfl stater visar oss hur liten betydelse de af stormakterna garanterade neutralitetsförklaringar kunna ega om de ej råka sammanfalla med de stridande makternas intressen.

Belgiens neutralitet har ju under lång tid varit garanterad af Europas stormakter, men då det nu vid krigets utbrott visade sig att denna neutralitet var till besvär för de stridande parterna hafva de icke dragit sig för att göra den neutrala staten till valplats för kriget.

Hvad har sålunda den garanterade neutraliteten varit annat än en pappersgaranti utan allt värde? Enligt hvad som på sista tiden kommit i dagen synes Belgien redan från år 1905 hafva stått i hemligt förbund med England och Frankrike mot Tyskland, hvilket utan tvifvel varit för Tyskland bekant. Men nu då det gäller på allvar har Belgien blifvit lämnad åt sig sjelf, enär bundsförvanterna ej velat offra något nämnvärdt för deras beskydd. Häraf finner man hur osäkert det är att lita på andra staters hjälp.

Annorlunda kunde det hafva stått sig om Belgien haft till sitt förfogande en stark och väl utrustad armé. Belgien har nämligen icke fullt genomförd allmän värnpligt hvadan dess armé icke är ens hälften så stark som den kunnat vara.

Med genomförd allmän värnpligt skulle Belgien med sina nära 8 millioner invånare kunna uppställa en armé på 5 å 600,000 man, men nu har den i stället endast omkring 250,000 man. Om 500,000 väl öfvade soldater stått till buds för detta lands försvar, såsom stöd för dess neutralitet, hade sannolikt intet fiendtligt infall nu kommit i fråga.

På samma sätt förhåller det sig äfven med vårt land. Vår innerligaste önskan är att få förblifva neutrala och så mycket som möjligt oberörda af kriget. Men för att denna neutralitet skall respekteras måste vi hafva en stark krigsmakt bakom. Detta är den enda garanti som duger i händelse af krig.

Vi kunna icke nu beräkna hvilken utgång det emellan Europas stormakter nu pågående kriget kan få, ej heller om vi i längden få förblifva neutrala. Men äfven om det skulle lyckas oss att under krigets fortgång bevara neutraliteten finnes ingen borgen för att vi icke vid den slutliga uppgörelsen eller sedermera, kunna blifva indragna i krigiska förvecklingar.

Låtom oss endast antaga att Tyskland blifver besegradt och krossadt af sina fiender, så att Ryssland får fria händer att genomföra sina önskemål i afseende på isfria hamnar vid Skandiniavens västkust, så kan denna vår mäktiga granne anse tiden lämplig att anfalla oss, när han för tillfället ej har något att frukta från annat håll.

Rysslands väg till hafvet måste gå öfver norra Sverige och därför böra vi hålla oss beredda för alla eventualiteter.

Andra komplikationer kunna äfven låta tänka sig. Om t. ex. Tyskland blifver segrande i kriget kan det mycket väl hända att Ryssland vid fredsslutet betingar sig rätt att få fria händer i afseende på Skandinaviska halfön emot det att Ryssland å sin sida gör betydande landafträdelser till Tyskland. Äfven i sådant fall kan krig med Ryssland för oss blifva endast en tidsfråga.

I hvarje fall måste vi vara beredda på hvad som kan inträffa och inrätta våra försvarsanordningar derefter, enär dessa allt framgent komma att förblifva lifsvilkoret för vår existens som sjelfständig nation. Det finnes folk i våra bygder som vilja tro att England icke skulle tillåta Ryssland att eröfra norra delen af Skandinaviska halfön. Men den som närmare känner Englands krämarpolitik vet att detta land ej utan betydande ekonomiska fördelar lägger sig ut för oss och gör uppofringar af pengar och folk endast för att bevara vår sjelfständighet. Englands politik kan konstateras i det enda ordet "materialism". Engelsmännen vilja alltid vara med och förtjena på andras bekostnad. Derfor veta vi hvad vi kunna hafva att vänta från det hållet. Skulle England hjälpa oss i ett krig mot vår östra granne komme det sannolikt att afslutas så, att Ryssland vid fredsslutet tillåtes taga Norrland och nordliga Norge, med den ypperliga hamnen i Trondhjemsfjorden, under det att England för sin del, som "kompetens" erhåller Skåne af Sverige och möjligen tager Själland af Danmark, för att blifva egare till Östersjöns nyckel - Öresund och Stora Belt.

Det säger sig sjelf att England vill göra allt för att nå detta mål och för framtiden hålla Tyskarna instängda i Östersjön om dessa i nu pågående kriget blifva besegrade.

För öfrigt skulle det blifva synnerligen svårt för England att inom vårt land uppträda med någon större landtarmé för att hjälpa oss.

De materiella förluster för vårt land, som ett olyckligt krig kan medföra, skulle kunna blifva oerhörda.

Norrlands malmberg, skogar, vattenfall och industriella anläggningar representera ett kapitalvärde som ej kan nog högt uppskattas.

Ensamt de under bearbetning varande grufvorna i Gellivara, Kirunavaara och Loussavaara beräknas ega ett kapitalvärde af 6 milliarder (d.v.s. 6000 millioner) kronor och kunna vi tryggt antaga att Norrlands öfriga malmberg och fyndigheter, som ännu ej börjat bearbetas, representerar ett minst lika stort värde.

Ett flertal malmberg har ännu ej kunnat bearbetas tillfölje af bristande kommunikationer, såsom t. ex. det rika malmberget Svappavaara, som eges af Svenska staten, de värdefulla fyndigheterna i Jockmökk och Qvickjock m. fl. hvilka kunna komma till användning först sedan inlandsbanan framdragits upp till Porjus.

Widare eger Svenska staten kollossala skogar i Norrland, som väl ock äro värda

någon milliard och årligen ger ett mycket stort tillskott till Svenska statskassan.

Det är just på inkomsten från Norrlands grufvor och skogar som svenska staten baserat folkpensioneringen.

Hur skulle det gå med denna folkpensionering om Sveriges rike skulle mista Norrland och dermed sjelfva grundfonden för pensioneringen - de norrbottniska grufvorna och skogarna.

Äfven statens jernvägar i Norrland och elektriska kraftstationen i Porjus ega ett mycket stort värde. Denna kraftstation har ensamt i anläggning kostat cirka 25 millioner kronor.

Kapitalvärdet af de industriella anläggningarna för trävaruexporten i Norrland representerar äfven kollossala summor. Dessa industriella anläggningar tillhöra visserligen icke staten, men de tillhöra dock nationalförmögenheten i Norrland.

Man kan lätt göra sig en föreställning om betydelsen af denna industri då man betänker att den norrländska trävaruindustrien inbringar till vårt land öfver 200 millioner kronor årligen; samt att 100,000tals arbetare med sina familjer hafva sin sysselsättning och utkomst vid denna industri. Dessutom äro vi ju litet hvar här i Norrland beroende af inkomsten af trävarurörelsen. Trävaruexportsiffrorna för hela Sverige utgör omkring 265 millioner kronor, hvaraf sålunda lejonparten kommer från Norrland.

Det är ock förnämligast inkomsten från trävaruindustrien som utjemnar rikets handelsbalans med utlandet.

Har någon tänkt på hvilka följder det skulle medföra för Norrlands befolkning om en fiende antingen sköflar och ödelägger denna industri, eller ock ålägger den att betala milliontals kronor i krigsskatt, så att industriens idkare blifva utarmade och måste nedlägga rörelsen, och hvad skall de sedan bli af dessa 10,000 tals arbetare som hafva sitt arbete och sin utkomst vid denna industri?

Härmed har jag velat påpeka att Sveriges värdefullaste riksbank ligger i Norrland, som i fråga om naturtillgångar obetingadt är Sveriges rikaste landsdel. Om vi nu, genom att försumma försvaret, mister denna landsdel, hvad blefve Sverige värdt sedan?

Man får ofta höra talas om att försvaret kräfver allt för mycket pengar, så att det till sist utarmar vårt land. Detta är dock ett mycket fåvitskt tal. Af de pengar, som anslås till försvaret går ungefär 70 procent ut till folket i form af arbetslöner och af det öfriga åtgår en del till aflöningar åt officerare och manskap, hvarefter återstoden stannar till allra största delen hos landtmännen och andra näringsidkare.

Endast en ringa bråkdelen af dessa anslag gå till utlandet för hvad som till arméns behof möjligen köpes derifrån. Alltså blifver dessa anslag till krigsväsendet ingenting annat än en penningcirkulation bland svenska folket. Det vill med andra ord säga att penningen vandrar genom en hand mera. Den går från statskassan till arméförvaltningen och derifrån ut till folket. Ingen kan därför med skäl påstå att en dylik penningcirkulation utarmar landet.

Det har inom det frisinnade lägret talats så mycket om bärkraften i fråga om stärkandet af försvaret. Men för mig synes det vara alldeles oriktigt att se saken från en sådan synpunkt. Vi böra tvärtom se saken så, att vi måste sätta ett säkert lås för vår värdefulla bank i Norrland, så att vi allt framgent kunna bibehålla dessa rikedomar åt Sverige.

Vi få icke se så noga på kostnaden när det gäller vårt lands försvar. Äfven om detta försvar blifver dyrt så är dock ett olyckligt krig oändligt mycket dyrare.

Förutom det att en mängd människolif gå till spillo, blifver landet der kriget går fram utsuget och utplundradt på alla sätt, spannmål, foder och kreatur m.m. blifva oss frånräfvade, våra hus och hem kunna blifva brända och ödelagda. Städer, banker och industriella verk blifva ålagda dryga krigsskatter, hvarjemte och bakernas inneliggande kassor kunna blifva beslagtagna af fienden i de städer som eröfras o.s.v.

Widare böra vi betänka att intet offer är för stort då det gäller att bevara vår frihet och sjelfständighet mot fremmande inkräktare. Vi måste först af allt bevara nationens lif, sedan få vi resonera om inte reformer och vår ekonomiska bärkraft.

Skulle vi mista vår frihet och sjelfständighet som nation, då kunna de inre reformer, som vi velat låta gå före försvaret blifva bra litet värda.

Om vi endast i större mått anlita nationens tillgångar i Norrland genom att afverka öfvermogen skog å kronans marker för försäljning och bryta mera malm ur de norrbottniska grufvorna skola vi få pengar nog för försvaret utan att den ekonomiska bärkraften äfventyras. Detta anser jag vara en förståndigare hushållning än att genom försvarets försummande riskera att dessa rikedomar blifva en annan stats egendom.

Vi böra äfven komma ihåg att det i händelse af krig blifver Norrland som med största sannolikhet får emottaga första stöten och att det för oss måste vara allra viktigast att försvarsanordningarna äro sådana att fienden icke kan komma in i landet. Har fienden en gång fått fotfäste och satt sig fast härstädes, torde vi sedan ej hafva annat val än att blifva ryska undersåtar och säga adjö åt vår frihet.

För täckande af de engångskostnader som nu genast kommer att erfordras för försvarets stärkande till lands och sjös, har regeringen föreslagit en värnskatt, som för en gång skall erläggas af större förmögenheter och större inkomsttagare. Denna skatt drabbar icke alls de mindre bemedlade inom samhället. Det skattebelopp

i kontant som en vanlig arbetare får erlægga till försvaret blir högst obetydligt. Det blir kanhända ej en krona årligen. Någon verklig anledning finnes derföre icke att klaga öfver de "bördor", som stärkandet af landets försvar kan komma att medföra.

Jag ber eder sjelfva tänka härpå och försöka se frågan från en mera allsidig synpunkt och jag tror ni skola finna att de pengar som offras för vårt lands försvar icke äro så bortkastade pengar som mången tror.

Exemplet från Tyskland visar att oaktadt detta land under de senaste 40 åren offrat mycket pengar för stärkandet af sitt försvar till lands och sjös, har likväl intet annat land i Europa gått så framåt på handels, industriens och näringarnas område som just Tyskland, hvars nationalförmögenhet och välstånd under samma tid i hög grad ökats.

I våra byggder får man ofta höra af kringresande agitatorer att Sveriges statskuld är så stor att landets "bärkraft" icke tål vid några större utgifter för försvaret än dem vi redan hafva.

Med den saken är det dock icke så farligt. Svenska statens skuld till utlandet utgör ej ens en tiondedel af de valutor som staten eger i Norrland och då de statslån som upptagits blifvit använda för produktiva ändamål, för jernvägsbyggnader och dylikt, har staten naturligtvis att påräkna goda inkomster utöfver räntorna på lånta pengarna. Genom dessa lån har staten så att säga skaffat sig förlagskapital för den produktiva rörelsens bedrifvande. Såsom exempel härpå kan jag anföra följande:

Innan jernvägen byggdes från Luleå till Gellivara och derifrån öfver Kirunavaara till Norska utskeppningshamnen vid Narvik hade de Norrbottniska malmbergen i dessa trakter snart sagt intet värde, utan lågo der som ett fullständigt dött kapital.

Ett Engelskt konsortium erhöll först på sin tid konsession af Svenska staten att bygga jernväg från Luleå till Gellivaara i afsigt att exportera malm derifrån. Men efter något års förlopp inköpte Svenska staten det Engelska konsortiets rättigheter och ombyggde jernvägen med lånta penningemedel, hvarefter grufdrift kunde öppnas vid Gellivaara malmberg.

På 1890 talet inkom den Boströmska regeringen med proposition till riksdagen om jernvägens fortsättning från Gellivaara öfver Kuruna till Norska gränsen för fortsättning till Narvik. Endast med stora betänkligheter ville riksdagen gå med på detta förslag, men det blef dock omsider riksdagens beslut att banan skulle byggas och användes äfven dertill lånemedel.

Det var dessa jernvägsanläggningar som skapat värden af malmbergen, så att de numera äro Sveriges rikaste guldgrufva. Svenska staten har nu en stor trafikinkomst af jernvägen, samt viss andel i vinsten af malmbrytningen intill dess grufvorna efter viss tid öfvergå i statens ego. Före jernvägens tillkomst var deruppe i Kiruna endast öde fjell, men nu finnes der en hel grufstad med närmare 10,000 invånare, som hafva

sitt lefvebröd genom grufdriften. Häraf kan hvar och en inse att staten gjort en mycket god affär när den lånat rörelsekapital från utlandet för åstadkommande af denna storindustri, som inbringar vårt land väldiga summor genom export af jernmalm, på samma gång som den satt värde på malmbergen.

Samma kan förhållandet blifva med den af Staten anlagda kraftstationen i Porjus, som är afsedd att drifva de Norrbottniska jernvägarna med elektrisk kraft. Genom denna anläggning kan man inbespara tiotals millioner kronor årligen, som gått till utlandet för inköp af stenkol till jernvägarna.

För landets försvar har inga utländska lån upptagits, utan har dertill användts endast skattemedel.

Att vara njugg och snål i afseende på försvaret af vår landsända med alla dess rikedomar kan i sinom tid grymt straffa sig sjelf. Hur tror ni, mina herrar, det skulle gått för Tyskland i det nu pågående kriget om ej dess krigsmakt varit i allra bästa skick? Det skulle säkert hafva blifvit krossadt, slaget och ekonomiskt förlamadt för mycket lång tid och måhända stympadt som nation. Men tillfölje af att Tyskarna framför allt vårdat sig om sitt lands försvar kan det nu hända att det går segrande ur striden mot sina många motståndare. Det säkra är ock att Tyskland icke fått hafva fred i dessa 44 år om ej krigsmakten hållits i sådant skick att den ingifvit respekt hos dess afvundsjuka och hämndgiriga grannar.

Hvad som för försvaret egentligen går till spillo är de värnpliktiges dagsverken under vapenöfningstiden. Men detta är något som ej kan undvikas, enär det i nutidens krig är alltför riskabelt att sända ut öfvade trupper i striden. Mig synes det därför vara en oerhörd risk att snåla in på öfningstiden så att våra pojkar icke få den vapenöfning och färdighet, som de hafva rätt att fordra i egenskap af fosterlandets försvarare. Otillräckligt öfvade trupper kunna ej sammanhållas i striden och komma alltid till korta mot väl öfvade och väl diciplinerade trupper. Detta visar historien från alla krig.

För att kunna försvara Norrland synes det mig vara absolut nödvändigt att hafva ett väl ordnad kustförsvar och så många sjögående krigsskepp att vi kunna förhindra en landstigning samt derjemte väl öfvade trupper att ställa vid portgången uppe vid Torneå elf. I så fall tror jag att en fiende skall betänka sig mer än en gång innan han vågar angripa vårt land. Men hur hafva vi det nu i sjelfva verket ställdt med anordningarna för Norrlands försvar?

Längs hela den ca 80 mil långa kusten vid Bottniska viken, från Öregrund till Haparanda hafva vi inga kustbefästningar, eller kustbatterier och inget enda krigsskepp. Derfor kan ock en fiendtlig flotta när som helst obehindradt segla in till våra kuster och utan synnerligen stort besvär landsätta trupper, som på en gång kunna afskära transportförbindelserna med de trupper vi kunna hafva förlagda uppe vid Torneå elf mot Ryska gränsen.

Detta är ungefär detsamma som att hafva portarna till Sveriges rikaste bank öppna på vid gafvel, utan lås för dess kassahvalf.

Mig synes det vara en oerhörd risk i afseende på vårt lands frihet och sjelfständighet, att ej hafva ett sådant försvar att vi med hopp om framgång kunna mota en infallande fiende redan i portgången.

Vi kunna taga för afgjort att de kollossala rikedomar Sveriges land eger i Norrlands malmberg, skogar och vattenfall utgör ett lockande byte för en expansionshungrig granne, som under århundraden sträfvat efter att utvidga sitt lands gränser fram till det öppna världshafvet i väster, med dess, hela året om, isfria hamnar.

Äfven om eröfringen af Norrland och nordliga delen af Norge skulle kosta fienden några hundra millioner i pengar och tiotusentals människolof kan han anse detta som en ringa uppoffring, jemfördt med de stora fördelar och rikedomar, som genom kriget vinnes. Fienden kan sålunda genast få full valuta för sina krigskostnader och mera till.

Under den nu pågående riksdagen hafva vi fått bevittna huruledes partierna kifvas och strida angående infanteriets öfningstid.

Såväl militära sakkunniga i allmänhet, som ock flertalet verkliga försvarsvänner i riksdagen, anse i likhet med försvarsberedningens majoritet att s.k. vinterförläggning eller den sammanhängande linien är att föredraga i flera afseenden. Äfven från landtmannasympunkt synes mig den sammanhängande linien hafva absoluta företräden och bör blifva ekonomiskt fördelaktigast.

Sedan beväringssynglingen blifvit inmönstrad vid 20 års ålder, får han vid den sammanhängande liniens tillämpning inrycka till vapenöfning samma år i slutet af Oktober eller omkring 1^{sta} Nov. hvarefter vapenöfningen fortgår oafbrutet till i början af nästkommande Juli månad, då den värnpliktiga hemförlofvas och får blifva hemma under den för landtmannen brådaste tiden i Juli och Augusti, hvarefter inryckning till första repetitionsöfningen sker i början af September. På detta sätt hinna de värnpliktiga göra undan 2^{ne} vapenöfningsterminer under ett års tid och få hafva ledighet den värdefullaste tiden af året - under höbergnings- och skördetiden.

Wid den delade linien, som så ifrigt förfäktats af flertalet inom det frisinnade partiet, skulle inryckningen till första rekrytskolan ske i slutet af April året näst efter inmönstringen, hvarefter vapenöfningen fortgår hela sommaren till på senhösten då de värnpliktiga hemförlofvas. Under påföljande Januari månad inkallas kontingenten ånyo för undergående af vinteröfningar under 40 dagar. Till 1^{sta} repetitionsöfningen inkallas dessa värnpliktiga derefter omkring 1^{sta} September på vanligt sätt. Sålunda åtgår vid den delade liniens tillämpning från inmönstringen till dess första repetitionsöfningen är fullgjord en tid af 2½ år, hvaremot vid den sammanhängande liniens tillämpning för samma vapenöfningars utgörande åtgår allenast 1½ år från det

inmönstringen skett.

I senare fallet får sålunda vapenöfningarna utgöras ett åt tidigare, hvilket äfven medför att man i farans stund kan hafva en årsklass mera i uppådet. Redan nu hafva vi inryckning på hösten med rekrytutbildning hela vintern för beväringar vid artilleriet och kavalleriet, hvilket icke visat sig medfört någon olägenhet.

För att kunna hindra en fiendtlig invasion i Norrland är det såsom redan påpekats alldeles nödvändigt att vi äfven derstädes hafva sjögående krigsfartyg med snabb fart, samt kustbefästningar vid de viktigaste hamnarna, i all synnerhet der jernvägar gå ned till kusten.

Utan att underkänna torpedvapnets och minornas värde för kustförsvaret, vill jag dock framhålla att dessa vapenslag hafva en viss begränsning i fråga om användbarhet. Öfvervattensbåten går icke gerna till anfall vid dager; han upptäcket då i förtid och blir skjuten i sank. Undervattensbåten kan icke utföra sitt anfall i mörker; han ser icke. Våra ljusa sommarnätter inskränker den förres användning och den mörka årstidens korta dagar medföra motsvarande olägenheter i fråga om undervattensbåten. Bägge äro föröfrigt endast användbara i kustens närhet der man kan få lägga sig på lur bakom öar och holmar.

Härtill kommer att båda vapnen för sin verksamhet kräfva stödet af pansarfartyg, som undanrödja torpedbåtarnas farligaste fiender kryssarna och jagarna. Torpedbåtarna kunna icke på egen hand göra längre färder till hafs. De hafva ombord endast några få torpeder per fartyg och när dessa äro utskjutna måste de ersättas med nya, som måste hemtas från något större fartyg i närheten.

Om man skall kunna hoppas att genom minor spärra inloppet till en hamn och hindra landstigning, måste vi äfven då hafva sjögående pansarfartyg, som hindra fienden att fiska upp de utlagda minorna. Eljest kan fienden i allsköns ro aflägsna minorna och öppna segelleden.

Äfven för anfall af en fiendtlig transportflotta är det nödvändigt att hafva krigsskepp, som kunna uppsöka och borra i sank transportfartygen ute i öppna sjön. Dessa krigsskepp böra dock vara så snabbgående att de kunna rädda sig undan om ett öfvermåktigt fiendtligt pansarfartyg närmar sig.

För sitt skydd emot en öfverlägsen fiendtlig pansarbåtsflotta måste dock våra pansarfartyg hafva en eller flera genom befästningar tryggade hamnar att löpa in uti, der fartygens skador kunna öfverses, der förråd och utrustning kunna ersättas o.s.v. För Norrlandskusten så godt som outhärlig. Ty om en stark fiendtlig flotta spärrar tilloppet till Bottenhafvet genom att lägga sig i segelleden vid Åland och på så sätt hålla våra egna krigsskepp utanför, då kan fienden utan hinder verkställa öfverskeppningen af sina trupper till norrländska kusten öfver Bottniska viken.

Med de försvarsanordningar vi nu ega vid norrlandskusten synes det mig fullkomligt hopplöst att hindra en fiendtlig invasion i Norrland. Det hjälper föga att hafva trupper koncentrerade vid Torne elf om dessa när som helst äro utsatt att få sina förbindelser med eget land afskurna och blifva öfverfallna i ryggen af fienden som landsatts längre söderut.

Det är därför hög tid att på allvar taga i tu med anordningarna för Norrlands försvar.

Äfven om försvarsfrågan kommer att lösas vid den nu samlade riksdagen få vi ej insöfva oss i tron att allt är välbeställt. Wi måste äfven försäkra oss om att riksdagens beslut verkligen blifver utfördt.

Wi hafva ännu i friskt minne hur det gick med den af 1911 års riksdag beslutade F-båten. Den Staaflska regeringen, som kort derefter kom till styret, upphäfdde utan vidare riksdagens beslut, med påföljd att ingen pansarbåt blef byggd. Detta var ett ingrepp i de lagstiftande statsmakternas rätt, som aldrig förut förekommit i vårt land.

För att förhindra återuppreandet af någon sådan enväldig statsministeråtgärd, är det nödigt att vi vid valen se till att majoritet fortfarande får finnas på försvarsvännernas sida i riksdagen. D.v.s. att vi med våra röster försöka i vår mån bidra dertill att försvarsvänner väljas. Endast om försvarsvännerna få förblifva i majoritet inom riksdagen under kommande valperiod kunna vi hafva full garanti för att de af innevarande års riksdag fattade beslut blifva säkerställda. Det är rent af oförklarligt att split, strid och tvedräkt kan vara rådande när det är fråga om skyddsanordningar för vårt lands försvar. Det kan synas som alla partier framför allt böra ha samma intresse af att ordna försvaret så att det förmår skydda vårt land för fiendtliga infall.

I det afseendet gå våra stamfränder Tyska folket före oss med ett efterföljansvärt exempel. De äro besjälade af en mycket stark fosterlandskärlek och hålla troget samman med sin kejsare när det gäller att försvara landet mot yttre fiender.

Då tyska kejsaren, vid riksdagens öppnande, omedelbart efter krigets utbrott talade till sina folkrepresentanter, sade han, "Jag känner inga partier mer, jag känner endast Tyskar". Det har ock sedan besannats att detta folk verkligen äro endast tyskar. De hålla troget samman som en man för värjandet af sitt land och verlden skall förvånas öfver den oerhörda kraft detta fosterlandsälskande folk är mäktigt att utföra i nödens stund.

Då det numera är ett faktum att partiandan vunnit sådant rotfäste bland majoriteten af landets befolkning, att hoppet om en återgång till större enighet partierna emellan för den närmaste framtiden synes vara ganska ringa, är det af väsendtlig vikt för hvarje politiskt röstberättigad medborgare att söka göra sig förtrogen med de särskilda partigruppernas olika sträfvanden och syften.

I vårt land finnes det, som känt är trenne politiska partier, näml. de moderata - eller

högern gemenligen kallad -; de frisinnade och socialdemokraterna. De moderata hylla, som namnet häntyder på, en mera återhållsam, sansad och hofsam politik, eller närmare uttryckt; de vilja i fråga om införandet af s.k. parlamentarism - d.v.s. att Konungen skulle förpliktas att taga sin ministär inom den partigrupp som för tillfället hade största medlemsantalet inom riksdagen, till och med om den endast förfogade öfver en majoritet af allenast 2 á 3 röster - utan troget fasthålla vid vår traditionella och i våra grundlagar fastslagna former för rikets styrelse.

Hvad deremot reformer inom öfriga områden beträffar så torde utan öfverdrift kunna sägas att alla reformer af någon betydighet såväl inom skatte- som närings- och sociallagstiftning, som genomförds sedan 1900talets början är de moderates verk; hvaribland endast må nämnas några få af de i vår samhällsordning mest ingripande lagar; såsom 1902 års förordning om progressiv inkomst- och förmögenhetsskatt, hvilken inkomstkälla för år 1912 inbringade statsverket 36 millioner kronor.

Den viktigaste reform som genomförts sedan år 1866, nämligen vår vidt omfattande rösträttsreform, hvartill förslag inlämnades af Lindmanska regeringen vid 1907 års riksdag höres likaledes till de moderates meriter. Vidare var det Lindmanska regeringen, som år 1907 tillsatte den komitté hvilken utarbetade förslag till vår vid 1913 års riksdag antagna lag om allmän folkpensionering.

Wid ett opartiskt bedömande af de moderates gerningar vid riksdagen torde ingen kunna förneka att detta parti visat prof på verkligt frisinne.

Det frisinnade partiet hade som arftagare till 1800talets liberaler på sin tid stor tillslutning, synnerligast inom stads- och industrisamhällen, men sedan deras ledning kommit i händerna på härsklystna partichefer, hvilkas högsta traktan varit att komma till makten inom statsstyrelsen och därför legat i ständig opposition mot den sittande regeringen, har partiets anseende bland de mera bildade och klarseende samhällsklasserna i oroväckande grad sjunkit och en stor mängd af dess förutvarande partimedlemmar ha öfvergått till högern.

Skulle man försöka sig på en definition af ordet venstern, sådant det i våra dagar af dem sjelfva tolkas kan tydningen svårligen göras bättre än genom anförande af ett citat från en artikkel i Svenska Folkviljan så lydande: *"Det har nära på blifvit en historisk trosdogm att all reformpolitik är vensterpolitik och all vänsterpolitik är reformpolitik. Att stå venstern emot är därför i vensterns egen tanke detsamma som att stå emot framåtskridandets och utvecklingens heliga ande."* så långt citatet.

Det gifves ofantligt många människor som hvarken hafva tid eller förmåga att studera de aktuella, de förhandenvarande samhällsproblemen och sätta sig in i dem hvart och ett för sig, men som äro gripna af utvecklingens och framåtskridandets stora tanke och därför alltid rösta med venstern, emedan den olycksaliga vidskepelsen fått makt med dem, att endast inom venstern finnes villighet för utveckling och reformer. Det är faktiskt denna vidt utbredda och djupt inrotade vidskepelse som förlänat venstern

dess makt. Den allmänna meningen är i otrolig grad intagen af den föreställningen att vensterpolitik är identisk med utvecklingens politik, ehuru enhvar borde kunna inse att utvecklingspolitik bedrifves af alla tre partierna i riksdagen, ehuru på något olika sätt.

Wid lagstifningen duger det icke att rusa framåt allt för häftigt på reformernas väg. Man måste först göra klart för sig huru reformerna komma att verka.

Det socialdemokratiska Arbetarbladet i Gäfle uttalade derom efter slutet af 1913 års riksdag följande tänkvärda ord:

"Fordom gällde det som lagstiftningens fundamentalsats att icke genomföra reformer förrän det med visshet kunde fastslås, att de voro af utvecklingen och förhållandena betingade samt icke kunde utan allvarligt men längre uppskjutas. Det är möjligt, att en och annan fråga fick vänta på sin lösning något längre än önskvärdt var, men å andra sidan undvek man de skadliga förhastanden, som nu för tiden äro så vanliga. i våra dagar skall det absolut 'reformerat', vare sig det är nödvändigt eller ej. Det betraktas t.o.m. som mera nödvändigt att snabbt genomföra förändringar på alla möjliga områden än att grundligt tänka sig för innan man handlar. Följden blir, att en ny lag knappast hinner träda i kraft förrän det befinnes absolut nödvändigt att ändra den. En annan följd af dessa ideliga lagändringar är, att vanliga enkla medborgare icke hinna följa med i hvirveldansen; de kunna aldrig känna sig förvissade om, huruvida inte möjligen en paragraf, som var nu i går, hunnit efterträdas af en ännu nyare i dag. 'Allt flyter'."

Socialdemokraternas program går som bekant ut på kullstörtande af vår bestående samhällsordning, upphäfvande af enskild eganderätt till jord, hus, industriella anläggningar, grufvor och skogar m.m. hvilket allt skulle öfvertagas af "samhället" som det heter, hvarmed gifvetvis menas det nya samhälle eller stat som skulle uppbyggas på den gamla statens ruiner.

Sedan de frisinnade år 1911 öppet proklamerade en fruktbarande samverkan med socialdemokraterna ha dessa partier troget stått sida vid sida, såväl vid politiska val som ock vid mera aktuella frågors afgörande i riksdagen och kunna därför numera betraktas som ett gemensamt parti, hvilket de jämväl tyckas vidgå genom att låta kalla sig "den förenade vänstern".

Enligt min åsikt spela de frisinnade ett mycket farligt spel när de oafåtliga skola samarbeta med socialisterna vid valen ute i landet och vid frågors afgörande i riksdagen.

På det sättet dröjer det ej länge innan socialisterna äro i majoritet inom riksdagen och kunna stifta hvilka lagar som helst för socialismens genomförande. Det är ej länge sedan vår svenska riksdag icke hade en enda socialist. Men så blef det först 4 stycken, vid påföljande val gick siffran upp till 16, derefter till 34. Under senaste valperioden har partiet haft 64 och för närvarande har det 73 platser under det de frisinnade hafva

71 och de moderata 86 platser i riksdagens andra kammare.

Om de frisinna och socialdemokraterna äfven vid nu kommande val gå i allians kunna vi vara förvissade om att socialisternas antal vid riksdagen kommer att ytterligare ökas.

Partistriderna inom vårt land vill jag beteckna som en landsolycka och ingenting är onaturligare än att bönderna eller jordbrukareklassen skall stå spridda och delade på flera olika partier, som ihärdigt bekämpa hvarandra. På det sättet kan jordbrukareklassen aldrig vinna något inflytande i riksdagen, utan dess representanter få stå endast som soldnärer(*soldenär-legosoldat, lejd vapendragare*) hos maktlystna partihöfdingar och rösta på deras kommando. En sådan ordning är dock fullkomligt ovärdig vår af ålder sjelfständiga och fria odalmannaklass, som dock utan gensäges är vårt lands talrikaste och så att säga mest outhärliga samhällsklass.

Under det de öfriga samhällsklasserna oafåtligen arbeta på att förbättra sin ställning får jordbrukaren allt framgent stå kvar på samma punkt och endast hjälpa de andra fram till bättre existensvillkor, utan att han sjelf får någon nytta deraf.

Jordbrukarna böra därför stå upp som en man och framförallt hålla samman vid valen, samt till riksdagen sända endast karaktärsfasta och förståndiga män, hvilkas omdöme och göranden vi kunna lita på utan att affordra dem vallöften som ofta kunna beröfva dem all handlingsfrihet vid riksdagen.

Under det forna landtmannapartiets dagar sade den framstående riksdagsmannen Hans Andersson i Nöbbelöf en gång vid ett replikskifte i riksdagen: "Vi rösta icke på kommando".

Ja så var det då, men hur är det nu? Det börjar nu tendera derhän att alla som tillhöra "partiet" icke få ha någon egen mening utan skola blindt följa partiledningen och rösta på dess kommando.

Detta kunde ju gå för sig om alla landtmännen tillhörde samma parti enär de ju alla i stort sedt hafva samma intressen, men när landtmännen stå delade på flera partier blir det rent af en motsägelse att rösta på kommando med det parti man tillhör.

Min åsikt är att landtmannarepresentanterna i riksdagen böra hålla ihop och äfven de tillvarataga sina kommittenters intressen på ett bättre sätt än nu.

Det börjar bli tid för landtmän att vakna upp och samlas under eget banér. Vi hafva länge nog låtit oss förledas att genom splittring i flera partier försvaga våra krafter.

Vi få ej glömma att enighet ger styrka. Walmännen böra icke allt för mycket sätta tro till locktonerna från vissa, mer eller mindre vederhäftiga tidningsorgan, eller till vänsterpartiernas braskande valupprop, ej heller till sådana utskickade politiska

profryttare, som oftast hafva till uppgift att genom förvrängda framställningar lämna en falsk belysning af de olika partiernas syften och sträfanden, utan vi böra försöka tänka sjelfva och handla så som förståndet och omtanken om fosterlandets väl kräfver.

I det liberala partiets valupprop se vi äfven nu ett stridsrop att det gäller bekämpande af "den reaktion som vill lägga sin tunga hand öfver oss." Men jag frågar: hvar kan man påvisa denna reaktion, detta tillbakagående i utvecklingen? Härom får man intet svar. Detta utnötta slagord - "reaktion" - är intet annat än ren bluff, som slås i valmännen för att kunna hålla dem i fällan, likt en hop får.

Bland dem som något följt med de senare årens politiska reformarbete finnes det icke en enda man, som tror på frasen om reaktion. Tvärtom har såsom jag redan påvisat, utvecklingen gått stadigt framåt genom de moderates tillskyndan.

För ytterligare belysning af den verkliga halten i de frisinnades valupprop, vill jag återgifva några ord ur Aftonbladet. Sedan denna tidning, med erindran om de senare årens reformarbete, gått till rätta med de tomma fraserna om "högerreaktion" skrifver tidningen:

"Snarare vill det förefalla, som om just det parti, hvilket utfärdat uppropet i fråga, framför andra vore utsatt för faran att stelna i ett ohjälpligt stillastående. Det står och stampar ihärdigt på en och samma fläck, och dess upprop blöter och stöter i oändligt de gamla utnötta slagorden, som förlorat sin äkta klang, utan att förmå eller ens försöka gjuta något nytt innehåll i dem. Det är en ny form af den gamla bibliska sägnen om Lots hustru, som envisades med att endast se tillbaka, till dess hon blef förvandlad till en saltstod. Sådana saltstoder hafva vi tyvärr godt om i häfdaböckerna, och det vore stor synd, om det liberala samlingspartiet skulle i onödan öka deras antal. Det verkliga framåtskridandet aktar icke på utnötta fraser och utslitna slagord."

Till belysning af skillnaden mellan vår nu gällande statsförfattning och parlamentariskt styrelsesätt, torde det tillåtas anföra några paragrafer uti 1809 års grundlag, hvaraf regeringsformen stadgar:

§4. Konungen äger allena styra riket på det sätt, denna regeringsform förskrifver; inhämta dock i de fall, härnedanföre stadgas, underrättelse och råd af ett statsråd, hvartill Konungen kallar och utnämner kunniga, erfarna, redliga och allmännt aktade infödde svenske män af den rena evangeliska läran.

§5. Statsrådet skall bestå af tio ledamöter, bland hvilka konungen utnämner en att vara statsminister och statsrådets främste ledamot. Desse ega att alla i statsrådet förekommande ärenden öfvervara etc.

§9. Uti alla mål, som hos konungen i statsrådet förekomma, skall protokoll föras. Statsrådets tillstädesvarande ledamöter böra under ansvarighet för rådslagen, till den påföljd, varom i 106 och 107 §§ vidare stadgas ovillkorligen till protokollet sina

meningar yttra och förklara; dock Konungen förbehållet att allena besluta.

*§105. Lagtima riksdags konstitutionsutskott ege att äska de protokoll som uti statsrådet blifvit förda, utom de som angå ministeriella ärenden och kommandomål-
etc.*

§106. Finner utskottet af dessa protokoll, att någon statsrådets ledamot, eller någon för tillfället förordnad föredragande, eller den embetsman som i kommandomål Konungen råd gifvit, uppenbarligen handlat emot rikets grundlag eller allmän lag, eller tillstyrkt någon öfverträdelse deraf, eller underlåtit att göra föreställningar emot sådan öfverträdelse, eller den vållat och befrämjat genom uppsåtligt fördöljande af någon upplysning, eller att den föredragande underlåtit att i de fall, som §38 af denna regeringsform förutsätta, sin kontrasignation å ett konungens beslut vägra, då skall konstitutionsutskottet ställa en sådan under tilltal af justitieombudsmannen inför riksrätten etc.

§38. Stadgar bland annat: Skulle den föredragande finna något konungens beslut vara mot denna regeringsform stridande, göre han därom i statsrådet föreställningar; yrkar ändock konungen, att sådant beslut skall utfärdas vare då den föredragandes rättighet och plikt att sin kontrasignation derå vägra, samt nedlägga han i följd däraf sitt ämbete, hvilket han icke må återtaga förrän riksdagen hans förhållande pröfvat och gillat, etc.

För att Konungens beslut skall såsom regeringshandling blifva gällande erfordras den i grundlagen föreskrifna kontrasignation af den föredragande statsrådsledamoten, hvaraf följer att icke heller konungen eger någon enväldig beslutanderätt inom statsrådet.

I ansvarighetslagen för statsrådets ledamöter, föredragande och Konungens rådgifvare i kommandomål stadgas bland annat, att:

Uti förekommande regeringsärenden af hvad beskaffenhet de vara må, efter bästa förstånd och öfvertygelse, råda Konungen till det, som rikets grundlagar likmätigt är, samt i öfverensstämmelse med dem Konungens och rikets förmån främja; alltid låta sig vårda om Konungens makt och rikets ständers- samt inbyggares fri- och rättigheter, allt efter hvad härom i rikets lagar och författningar är stadgadt och förordnadt, sjelfkrafde påminna om rikets rätt och bästa, dock endast Konungen råd gifva men ej jemte honom regera.

Af det anförda finna vi att vår gällande statsförfattning ej endast lägger stora förpliktelser på Konungens rådgifvare, utan äfven ett drygt ansvar för eventuell försummelse i fullgörandet af deras åligganden.

Genom införandet af parlamentariskt styrelsesätt, sådant venstern tänkt sig detsamma, skulle rollerna mellan Konung och ministär blifva fullständigt omkastade, i det att beslutanderätten skulle tillfalla ministären och Konungen få nöja sig med

rådgifvanderätten. Att en dylik omkastning af rollerna skulle varda särdeles angenäm för en härsklysten ministär, framgår bland annat af en af herr Karl Staaff utgifven broschyr. Men huru det komme att gestalta sig med det ansvar, som enligt våra grundlagar åligger statsrådets ledamöter blir en annan sak. Det är nämligen att befara att ansvarsbestämmelserna blifva fullkomligt illusoriska, ty alldenstund ministären, enligt parlamentariskt maner, skall tillsättas från majoritetspartiet, som gifvetvis i sin ordning har majoritet inom riksdagen och det endast är riksdagens konstitutionsutskott som äger åtalsrätt gent emot ministären, blir det följaktligen en lätt sak för majoritetspartiets ledare att dirigera utskottsvalen på det sätt att partiet jämväl får majoritet i konstitutionsutskottet.

Att de styrande i ett parlamentariskt styrdt land icke behöfver hysa allt för stor respekt för eventuellt åtal för sina handlingar och att ett dylikt regeringssätt i längden skulle bli outhärdligt vågar man hoppas att hvar och en bär kunna inse.

Landets regent måste stå öfver partierna, han skall vara konung för hela folket, så som regeringsforman afser. Men med parlamentariskt styrelsesätt blefve konungen endast en namnstämpel hos den i sjelfva verket enväldigt regerande partiministären.

Äfven andra spörsmål, som särskildt för jordbrukareklassen kunna medföra en social revolution, hafva på senaste tiden blifvit väckta inom yttersta venstern. Man har börjat sätta i fråga genom införandet af sådan reformer, som jordvärdeskatt och upphäfvandet af privat eganderätt till jorden m.m. Dylika reformer kunna dock ej vara annat än till obotlig skada för vårt land och böra vi derföre i tid med all kraft afvärja desamma. Vi böra ej understödja de partier som vilja experimentera med teorier som i praktiken komma att visa sig ohållbara och samhällsförderfliga.

Jag kan ej tro att landtmännens rätta plats är inom de partier, som i lagstiftningsväg vilja lamslå jordbruket med ett upphäfvande af eganderätten till jorden och införande af bruksrätt eller arrendesystem.

Jordvärdeskattens förkämpar hafva tänkt sig, att en viss grundskatt skall åsättas all jord, att utgå efter någon slags klassificering och värdesättning eller taxering af jorden. Denna jordvärdeskatt har beräknats inbringa så mycket pengar till statsverket att alla andra skatter skola blifva obehöfliga.

Detta skulle blifva en lättare och mindre synlig öfvergångsform för jordens socialisering. Man behöfver då ej expropriera jorden för att få den till samhällets eller statens egendom, utan man åsätter endast en tillräckligt hög jordvärdeskatt, för att på det sättet svälta ut bönderna och tvinga dem att afstå sin jord till staten, sedan de insett det lönlösa uti att behålla densamma som enskild egendom.

Om den privata eganderätten till jorden sålunda upphäfves, så att jordens brukare få sitta endast som kronoarrendatorer med s.k. besittningsrätt, hvad blefve bönderna då annat än trålar inom det med dessa reformer lyckliggjorda samhället.

Jag ber eder noga tänka på dylika samhällsproblem och hvilka följder sådan lagstiftning kan medföra. Edra hemmans skogar skulle då ställas under Domänstyrelsens eller samhällets förvaltning, så att ni icke finge taga en pinne från skogen utom till husbehof. Jorden finge ni bruka mot erläggande af en dryg jordvärdeskatt som arrende, samt stå under uppsikt af samhällets tillsyningsmän, som väl skola lämna förskrifter om de skyldigheter ni hafva att utgöra vid jordbruket.

En sådan ordning skulle alldeles säkert i längden medföra allmän fattigdom. Skulle jordens innehafvare komma att tröttna på detta och afstå ifrån jordbruket, måste staten sjelf öfvertaga detsamma och drifva det för samhällets räkning, och då vore jordens socialisering fullständigt genomförd.

I vårt land der den fria eganderätten till jorden haft urminnes häfd från de allra äldsta tider, skulle en dylik revolution rent af vålla samhällets upplösning.

Sedan vårt svenska folk under mer än 1000 år arbetat på den samhällsbyggnad vi nu eger, kan ingen säkrare väg finnas för fortsatt utveckling än att bygga vidare på dessa bepröfvade grundvalar och bör derföre odalmannaklassen, som alltid utgjort landets kärnas och mer än en gång räddat dess frihet, enigt sätta sig emot sådan experimentpolitik, som ledningen för de förenade vensterpartierna synes vilja föröka sig på.

Bondens rätta plats är helt säkert icke hos dessa partier, som vilja befrifva sådan reformpolitik, som kan blifva den sjelfegande bondeklassens död. Det enda förnuftiga synes mig derför vara att odalmännen förena sig inom ett parti för att sjelfva tillvarataga sina intressen vid den sociala lagstiftningen.

Jag ber eder lägga detta på hjertat och försöka enigt samarbeta vid blifvande val, så att Ni ej af okunnighet eller missriktad fördom låta eder förledas att bidra till undertecknande af eder egen dödsdom, som fria odalmän, genom att rösta på politiska lycksökare som ni icke veta hvar de egentlig höra hemma.

Jag slutar alltså med en allvarlig maning till eder att ni vid det stundande riksdagsmannavalet sen till att ni icke med edra röster bidra till störtande af vår nu gällande samhällsordning, som under lång tid blifvit pröfvad och visat sig väl fylla sin uppgift.